31 415 DNA-onderzoek in strafzaken

Nr. 30 Brief van de minister van Justitie en Veiligheid

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 28 oktober 2026

In maart 2023 hebben het Openbaar Ministerie (OM) en het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) aangekondigd te starten met een pilot waarbij is onderzocht of private genealogische DNA-databanken gebruikt kunnen worden voor het oplossen van zeer ernstige misdrijven. Deze pilot had tot doel het DNA-profiel van een onbekende verdachte en een onbekend slachtoffer te vergelijken met DNA-profielen in twee genealogische databanken waardoor (verre) verwanten van deze personen in beeld konden komen en mogelijk een doorbraak in twee vastgelopen onderzoeken kon worden geforceerd.

In het vragenuur van 7 maart 2023 heeft mijn voorganger toegezegd uw Kamer te berichten over de uitkomsten van de pilot en daarbij in te gaan op de zorgpunten ten aanzien van de privacy. Bij brief van 14 december 2023 is aan die toezegging voldaan.[1] Aangezien de pilot nog niet was afgerond, heb ik op 18 maart 2025 toegezegd uw Kamer nader te informeren over de pilot naar het gebruik van private genealogische databanken voor DNA-onderzoek in strafzaken in de loop van 2026.[2] Met deze brief wordt deze toezegging gestand gedaan.

Inmiddels is de pilot afgerond en door het OM, in samenwerking met het NFI en stamboomonderzoekers, geëvalueerd. De reden dat de pilot enige jaren heeft gelopen, is met name gelegen in het feit dat het gebruik van genealogische databanken in strafzaken onderzoeksintensief en nieuw is. Dit proces heeft er wel toe geleid dat het NFI nu de techniek heeft om de profielen zelf te maken en dat de databanken aangesloten zijn bij het Data Privacy Framework (DPF). Ook is van belang dat het onderzoek zorgvuldig gebeurt met het oog op de juridische, ethische en privacyaspecten die hierbij meespelen. In deze brief informeer ik uw Kamer dat de pilot is afgerond, door het OM en het NFI is geëvalueerd en zal ik ingaan op het vervolg.

Gebruik genealogische databanken

Via genealogische DNA-databanken kunnen mensen op zoek gaan naar hun (verre) verwanten. Vijf van deze genealogische DNA-databanken zijn gevestigd in de Verenigde Staten en bevatten grote aantallen DNA-profielen. Particulieren over de hele wereld kunnen hiervan gebruikmaken. Deelnemers kunnen zelf met een testkit wangslijm of speeksel afnemen. Van dit celmateriaal wordt een speciaal DNA-profiel gemaakt, een zogenoemd SNP-DNA-profiel.
Dit SNP-DNA-profiel is zeer geschikt om verwanten mee te vinden, zelfs heel verre verwanten. Dit gebeurt door het DNA-profiel van de deelnemer te vergelijken met dat van de andere deelnemers van de genealogische DNA-databank.

Verwantschapsonderzoek met gebruik van deze genealogische DNA-databanken kan ook uitkomst bieden in een strafzaak wanneer alle redelijkerwijs in te zetten beschikbare opsporingsmiddelen niet hebben geleid tot een doorbraak. Door het DNA-profiel van een onbekend slachtoffer of een onbekende verdachte te

[1] Kamerstuk 31 415, nr. 29.
[2] TZ202502-065.

vergelijken met de DNA-profielen van personen in een genealogische DNA-databank, kunnen (verre) verwanten van deze onbekende persoon in beeld komen. Met behulp van deze verwanten kan het mogelijk zijn om door stamboomonderzoek de identiteit van de verdachte of het onbekende overleden slachtoffer te achterhalen. Voor deze pilot zijn alleen de genealogische DNA-databanken van GEDmatch en FamilyTreeDNA gebruikt. Het OM heeft hiervoor gekozen omdat deze databanken expliciet toestemming vragen aan gebruikers voor de inzet van de databank door opsporingsinstanties, hetgeen voor het OM een belangrijke voorwaarde is.

De resultaten van de pilot met genealogische DNA-databanken
De pilot betrof initieel een tweetal onderzoeken waarin sprake is van een verdenking van moord of doodslag en waarbij genealogische databanken zouden worden ingezet. Het ging om een zaak met een onbekende verdachte en een zaak met een onbekend slachtoffer. Het OM heeft bij de start van de inzet van de genealogische databanken reeds aangekondigd ook de mogelijkheid te onderzoeken om de methode in te zetten in een aantal andere zaken. Dit heeft geresulteerd in de zorgvuldige selectie van zes ernstige zaken waarvan vier met een onbekend slachtoffer en twee met een onbekende dader. De ingezette zes cold cases betroffen zaken verdeeld over verschillende arrondissementsparketten.

In de zes geselecteerde zaken heeft de inzet van dit middel (nog) niet geleid tot identificatie van de onbekende persoon. Wel zijn er in twee van deze zaken voldoende aanknopingspunten voor verder onderzoek. Verder heeft het OM in de pilot ervaring opgedaan met technische en juridische zaakselectie en de aan de orde zijnde privacy waarborgen. Ook is er ervaring opgedaan met het stamboomonderzoek en de vraagstukken die daarmee gepaard gaan. Met de inmiddels opgedane ervaringen door de pilot en omdat het onderzoek in de twee nog lopende pilot zaken nog enige tijd kan duren, is nu besloten tot afronding van de pilotfase.

Het OM ziet meerwaarde in de toepassing van de onderzoeksmethode en heeft besloten dit middel beschikbaar te stellen voor toekomstige zaken aangezien het in potentie ernstige misdrijven oplost. Met de pilot is een goede en zorgvuldige procedure opgezet voor de inzet van dit middel in niet opgeloste strafzaken naar zeer ernstige delicten. Zo zijn de privacy- en andere juridische aspecten onderzocht, zodat er nu duidelijke kaders kunnen worden vastgesteld voor de inzet van genealogische databanken. Daarnaast zijn overeenkomsten gesloten met de desbetreffende genealogische DNA-databanken over de inzet in de pilotzaken, waarbij kennis is opgebouwd voor toekomstige strafzaken.

Het OM was bij aanvang van de pilot reeds van oordeel dat het gebruik van genealogische databanken juridisch toelaatbaar is. Het OM wordt in zijn oordeel nog verder gesteund door inmiddels meerdere uitspraken[3] van de rechter-commissaris (r-c), waarin de r-c een machtiging heeft verleend tot de inzet van deze onderzoeksmethode. Hierbij is niet alleen toestemming gegeven voor gebruik van de methode maar oordeelde de r-c ook dat toestemming voor het gebruik van de methode middels een rechterlijke machtiging geen wettelijk vereiste is. Desalniettemin wil het OM een maatschappelijk signaal afgeven niet lichtvaardig over de inzet van deze onderzoeksmethode te denken vanwege de

[3] Rechtbank Limburg 1 mei 2023, ECLI:RBLIM:2023:5930 en 18 augustus 2023, ECLI:RBLIM:2023:5931.

juridische, ethische en privacyaspecten die hierbij meespelen. Daarom heeft het steeds een voorafgaande rechterlijke machtiging gevorderd.

Ten behoeve van deze pilot (en een mogelijk vervolg daarop) heeft het NFI zich de techniek van het opstellen van het eerdergenoemde SNP-DNA-profiel eigen gemaakt. Het kan dit type DNA-profiel nu zelf opstellen. Het SNP-DNA-profiel is een speciaal DNA-profiel dat als lettercode zonder andere informatie wordt opgestuurd naar de genealogische databanken. Het is, zoals gezegd, zeer geschikt om zelfs verre verwanten mee te vinden. Het SNP-DNA-profiel wordt uitsluitend voor het verwantschapsonderzoek gebruikt en daarna uit de genealogische databanken verwijderd. Nu het NFI in staat is zelf de SNP-DNA profielen op te stellen, blijft de gehele procedure van het opstellen van het voor vergelijking geschikte DNA-profiel in eigen beheer.

Aanbevelingen
De voorgenomen afronding van de pilot is door de betrokken organisaties, OM en NFI, besproken en vervolgens is daarbij tot afronding besloten. De betrokkenen bij de pilot hebben een aantal aanbevelingen geformuleerd met het oog op de structurele borging van deze opsporingsmethode.

Belangrijke aanbevelingen zien op het vastleggen van de privacy waarborgen. In de pilot is uitgebreid stilgestaan bij de regels die in acht moeten worden genomen bij de inzet van genealogische databanken in strafzaken. Belangrijke onderdelen daarvan zijn het voldoen aan bepalingen in de Algemene Verordening Gegevensbescherming, het aangesloten zijn van de betrokken genealogische DNA-databanken bij het EU-US Data Privacy Framework[4] en het afsluiten van de benodigde overeenkomsten met deze databanken. Het OM is voornemens de vereiste privacy waarborgen vast te leggen in hiervoor op te stellen kaders. Ook zullen daarin waarborgen worden opgenomen ter bescherming van de privacy van personen die vervolgens worden betrokken in het stamboomonderzoek.

Andere aanbevelingen zien erop de kennis over en de waarborgen rondom dit opsporingsmiddel landelijk bij politie en OM te beleggen. Politie en OM gaan dan ook gezamenlijk bezien hoe dit binnen de organisaties vorm kan worden gegeven. Hierbij zal ook worden aangesloten bij Europese ontwikkelingen op dit gebied.

Een andere aanbeveling heeft betrekking op de zaaksselectie ten behoeve van de inzet van het opsporingsmiddel: welke zaken komen hiervoor in aanmerking en hoe wordt het proces ingericht ten behoeve van die zaaksselectie. De inzet zal – zoals bij elk verwantschapsonderzoek – door het OM landelijk worden getoetst, dit alles met inachtneming van proportionaliteit en subsidiariteit.

Twee aanbevelingen die door het OM aan mij zijn meegegeven en die in de toekomst mogelijk tot nadere besluitvorming nopen, zijn de eventuele (wettelijke) borging middels een machtiging van de r-c en de eventuele inzet van het middel voor de identificatie van onbekende overledenen die geen slachtoffer zijn van een misdrijf.

---

[4] Het EU-US Data Privacy Framework is een beleidskader en adequaatheidsbesluit van de Europese Commissie dat het mogelijk maakt om persoonsgegevens veilig en wettelijk door te geven van de Europese Unie naar deelnemende bedrijve4n in de Verenigde Staten.

De lijn die in alle pilotzaken door het OM is aangehouden, is dat er een machtiging wordt gevorderd bij de r-c voorafgaand aan de inzet van het opsporingsmiddel. Met het oog op structurele inzet ervan, wordt het door het OM passend geacht dat de vordering van een machtiging bij de r-c geborgd wordt in wetgeving. Het OM is van oordeel dat de opsporingsmethode zelf een wettelijke grondslag heeft, maar de wet geen verplichting bevat om bij de r-c een machtiging te vorderen. Het OM beveelt aan een vereiste van een rechterlijke machtiging in de wet te verankeren omdat het OM van oordeel is dat zo'n machtiging zou passen in de wetssystematiek, waarbij zwaardere opsporingsmethoden voorafgaande aan de inzet daarvan worden getoetst door de r-c. Voor één type verwantschapsonderzoek is in de wet al opgenomen dat voor de inzet een machtiging van de r-c benodigd is (de zogeheten familial searches: met een DNA-profiel uit een zaak het uitvoeren van verwantschapsonderzoek met alle in de DNA-databank voor strafzaken opgenomen profielen van personen). Hierop aansluitend zou dit naar het oordeel van het OM ook voor de inzet van genealogische DNA-databanken wettelijk verankerd kunnen worden.

Voor wat betreft de aanbeveling over de inzet bij identificatie van onbekende overledenen, is in 2020 vanuit mijn departement aangevangen met een verkenning naar de identificatie van onbekende overledenen, waarbij met voldoende zekerheid vastgesteld kon worden dat zij geen slachtoffer zijn van een misdrijf. De verkenning richtte zich op de juridische en technische vraagstukken die zich bij een mogelijk gebruik van private genealogische databanken voordoen. Nadat na enige tijd bleek dat deze verkenning – vanwege verschillende complexiteiten – nog geen concrete resultaten had opgeleverd, is vanuit het OM (en vervolgens ook vanuit het NFI) besloten de betrokkenheid bij de verkenning af te sluiten en op een andere basis zelf een pilot te starten naar de inzet van de opsporingsmethode bij het oplossen van zeer ernstige vastgelopen strafzaken. Met het oog op de eerder gestarte verkenning naar de identificatie van onbekende overledenen en de uitkomsten van de nu afgeronde pilot naar de inzet in strafzaken, wordt door het OM in overweging gegeven om deze methode ook in te zetten bij genoemde identificatie van onbekende overledenen.

Vervolgstappen
Nu het OM de pilot heeft afgerond, zullen de vervolgstappen voor structurele borging van de opsporingsmethode worden opgepakt. Kort gezegd betekent dit dat het OM aan de slag gaat met de uitwerking van de hiervoor reeds genoemde kaders en de werkwijze die intern gehanteerd zal worden bij de inzet van de opsporingsmethode. Denk hierbij aan het proces dat doorlopen moet worden, afbakening van zaken waarin de opsporingsmethode kan worden ingezet en de toetsingsprocedure. Verder zal de praktische inrichting door OM, Politie en het NFI verder vormgegeven worden.

Ik onderschrijf de beslissing van het OM om het opsporingsmiddel te blijven inzetten. Hoewel de mogelijkheden van de databanken voor de opsporing veelbelovend lijken te zijn, is het evenzeer van belang om aandacht te hebben voor de gevolgen hiervan voor de rechtsbescherming van de burgers die de DNA-profielen hebben geüpload voor gebruik door opsporingsinstanties. Met de pilot zijn de juridische, ethische en privacyaspecten en de proportionaliteit van het gebruik van deze databanken in de opsporing door het OM onderzocht. Het OM zal nu de vervolgstappen zetten om te komen tot heldere kaders voor de structurele borging. Ook zullen daarbij de (internationale) ontwikkelingen over het gebruik van genealogische databanken in strafzaken nauwlettend in de gaten

worden gehouden. Wanneer het OM de toepassing van het opsporingsmiddel met heldere beleidskaders heeft geborgd dan wel voornoemde ontwikkelingen daartoe aanleiding geven, zal ik bezien of een nadere (wettelijke) regeling voor de structurele inzet van dit opsporingsmiddel noodzakelijk is. Hierover zal uw Kamer nader worden geïnformeerd.

De aanbeveling over de inzet buiten het strafrecht, tot slot, bekijk ik vooral vanuit het grote belang van achterblijvers en nabestaanden van overledenen. In het conceptwetsvoorstel bestemming lichamen overledenen (Wblo), dat door de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, mede namens mij en de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, recent aan de Raad van State is gezonden, worden de bestaande wettelijke grondslagen in de Wet op de lijkbezorging voor het identificeren van onbekende overledenen buiten een strafrechtelijk kader verduidelijkt. De identificatie van die onbekende overledenen is een verantwoordelijkheid van de burgemeester en de politie kan de burgemeester hierbij ondersteunen. Bezien zal worden of deze aanbeveling zal worden betrokken bij de verdere uitwerking van het wetsvoorstel Wblo.

De minister van Justitie en Veiligheid,
D.M. van Weel